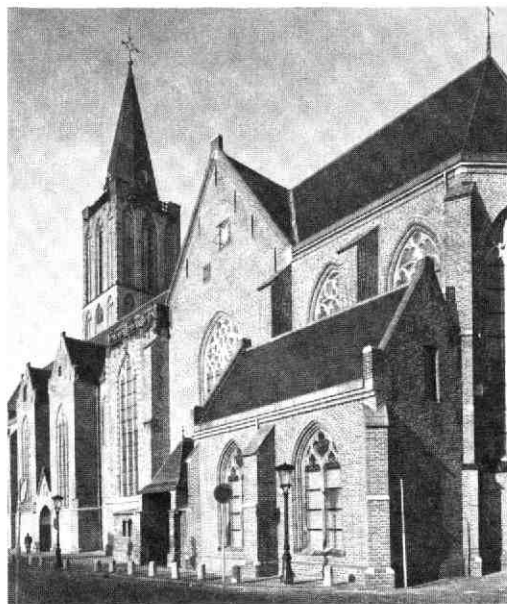

Toren en kerk van Sint Jacob

De toren van de parochiekerk van Sint Jacob valt eigenlijk het meeste op bij het bekijken van de maandblad-omslag van dit jaar. Er is in het verleden al heel wat over kerk en toren geschreven. Ik volsta maar met het standaardwerk van *zhr. mr. Th. H. F. van Riemsdijk* te noemen dat in 1882 bij de bekende Leidse uitgever *E. J. Brill* van de persen rolde.

Exterieur van de Jacobikerk gezien vanuit het zuid-oosten.

Men houdt het erop, dat de oudste vermelding van de Sint Jacob dateert uit 1173. Het verhaal deed toen de ronde, dat „het lichaam des Heeren“ uit de kerk gestolen was. Abt Hildebrand van de Sint Paulus-abdij meende in het feit, dat direct na het bekend worden van de diefstal de Rijn buiten zijn oevers trad, de straf van God te moeten zien. Hij riep de burgerij op om boete te doen. En gelukkig had hij succes, want na de boete-processie duurde het nog slechts 3 dagen tot het water ging zakken en het gevaar geweken was.

U weet misschien, dat de Jacobikerk een kluisenares heeft gekend. Het was *Alyt Ponciaens*, die zich tegen het einde van de 15e eeuw in een kleine cel, gebouwd in de zuidwand van de kerk, liet insluiten. Vanuit haar cel - niet groter dan 1 bij 2 meter - had zij via een binnenvenster uitzicht op het koor in de kerk, waar de priester zijn sacrale handelingen verrichtte.

Een ander persoon, die de aandacht verdient is de bekende *Hubert Duifhuis*, wiens grafsteen onder het orgel nóg te zien is. Hij werd na zijn overlijden in 1581 bijgezet „in 't middelpant van de Jacobiekerk aan de

noordsijde van 't groot orgel, in een grafsteede, die de heeren kerckmeesters omtrent 64 jaeren daarna aan zijn zoonszoon, ter erkennisse van zijn grootvaders diensten, gunstelijk vereerden.“ De verhuizing naar de tegenwoordige plaats schijnt geschied te zijn tussen 1820 en 1835.

De bekende lage torenspits - die u op 18e eeuwse plaatjes wel aantreft - dateert van vlak na de woeste orkaan van 1 augustus 1674. Wat er toen precies gebeurde werd exact getekend én opgetekend. U heeft er de catalogus van de tentoonstelling „De Dom in puin“ - die in 1974 in het Centraal Museum gehouden werd - maar op na te slaan.

De toren met zijn 37 klokken tellende beiaard - merendeels van de gebroeders Pierre en François Hemony - viel toen gedeeltelijk op de kerk en gedeeltelijk op straat. Die beiaard was in een afzonderlijk torentje tegen de oostzijde van de spits opgesteld. In april 1757 waren de uurwijzers van de Jacobiekerk blijkbaar in een zo slechte staat, dat de vroedschap aan het adres van de kerkmeesters het verzoek doet om de kosten verbonden aan een grondige reparatie - „met kopere platen en verguld“ - bekend te maken. De tijd was nauwelijks meer af te lezen. Enkele maanden later - op 8 augustus 1757 - komt vast te staan, dat een bedrag van f 1.400,- nodig zal zijn om de wijzers en wijzerborden te herstellen, te verven en te vergulden. Kennelijk hadden de edelachtbare heren daar niet op gerekend. Zij hielden echter de eer aan zich en gingen accoord met de uitvoering van de werkzaamheden, onder voorwaarde dat daarmee niet eerder begonnen zou worden dan „in het aanstaande voorjaar“. En het duurde tot 12 juni 1758 voor de uiteindelijke machtiging aan de kerkmeesters werd verleend.

De windvaan boven op de toren toont een schelp, het teken dat herinnert aan de bedevaarten die naar de Spaanse plaats *Santiago di Compostella* werden gehouden. De bedevaartgangers namen de schelp, die ze daar aan het strand vonden mee naar huis om te bewijzen, dat zij de zware tocht hadden volbracht. Volgens de legende was Jacobus naar Spanje gereisd om daar het evangelie te verkondigen, echter zonder veel succes. Aan de oevers van de Ebro verscheen hem de heilige Maria, die hem inspireerde tot het bouwen van een kerk rondom de pilaar, die zij in handen had.

De zeer interessante bijzonderheden staan vermeld in het prachtige boek, dat in 1974 in de Fibula-reeks werd uitgegeven ¹⁾. De schelp is ook nu nog in de kerk terug te vinden. Het teken staat op enkele banken en ook in het middelse koorhek onder de engelfiguurtjes. Dit laatste leidt als vanzelf naar de bediening van het doophekje. Daarover staat iets te lezen in de resoluties van de kerkmeesters van Sint Jacob en wel op 4 februari 1696 ²⁾. Dan wordt de bediening toegewezen aan de koster en voorzanger Cornelis van Essen - „volle preuve hebbende“ - en wiens bekwaamheid

Gedeelte van het koorhek met engelfiguurtjes en schelp.

boven elke twijfel verheven was. Zijn werk bestond uit het zetten van de stoelen nodig bij doop en huwelijk tot en met het schoonhouden van het hekje toe. 's Winters was hij verplicht „de keerssen op de gestoelens in het hekje“ te ontsteken. Opmerkelijk is, dat hem in hetzelfde besluit wordt opgedragen aan Gijsbertje Eylingh jaarlijks een bedrag van f 25,- te betalen en dat die uitkering in 1752 nog aan dezelfde Gijsbertje plaats vindt. Het gebeurde wel vaker, dat iemand in een bepaalde functie werd aangesteld onder een dergelijke voorwaarde.

Wat de kerk betreft: de restauratie die 7 jaar in beslag nam is net achter de rug. Op 5 maart 1977 vindt de officiële heropening van de kerk plaats. De wijkgemeente trok er op de 1e Kerstdag van het vorig jaar al in.

Wat is er na de restauratie zoal veranderd?

De vroeger in de kerk gebouwde kosterswoning is geheel verwijderd. Ter plaatse is op de begane grond een zaal voor wijkactiviteiten ingericht. Boven deze zaal is de ruimte weer bij het kerkinterieur betrokken. Dit gedeelte is teruggebracht in de toestand van na de beschieting uit het kasteel Vredenburg, d.w.z. de toen vernielde gewelven zijn niet herbouwd, maar de zoldering met keperbeschildering uit c. 1577 is weer in het zicht gekomen.

In de vroegere woningen langs de westzijde van de kerk zijn nu de vertrekken voor het wijkcentrum on-

dergebracht. De oorspronkelijke 14e eeuwse hoofdingang is nu weer geopend en geeft een verbinding van de kerk met dit wijkcentrum.

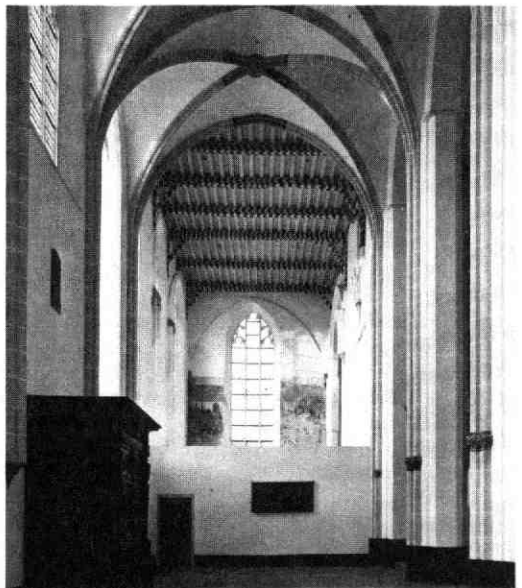
In de kerk valt op dat de preekstoel naar opzij is verplaatst en dat een groot doopvont, ontwerp Pieter d'Hont, in het liturgisch centrum staat opgesteld. De vuil-rose kleur van muren en gewelven heeft plaats gemaakt voor gewitte wanden en overwelling. Op de gewelfribben en sluitstenen is de oorspronkelijke beschildering in het zicht gebracht of aangevuld. Het in 1882 verwijderde stadssilhouet is naar de toen vastgelegde documentatie weer in contouren op de oorspronkelijke plaats aangebracht in de zuidelijke zijbeuk. Aan het westeinde van de kerk zijn de resten van een muurschildering, een kluizenaar en een Christoffel met Christuskind blootgelegd, evenals de resten van muurschilderingen onder de toren. Het orgel werd geheel opgeschilderd en moet inwendig nog worden gerestaureerd. De meeste traceringen zijn naar de vormen zoals Saenredam deze in 1636 vastgelegd heeft, herplaatst. De kerk heeft een verwarming gekregen.

A. Graafhuis

Noten:

- 1) Drs. J. van Herwaarden, *Pelgrimstochten, Bussum, 1974.*
- 2) G.A.U. Bew. Arch. II, nr. 373 - *Resolutieboek van de Jacobikerk, 1624-1796.*

Foto's: Gemeentelijke Fotodienst

Gezicht in de zuidelijke zijbeuk vanuit het oosten met de houten zolder met keperbeschildering.